

Dešimtas, jubiliejinis!

Pateikiame skaitytojams jau dešimtąjį Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Archeologijos katedros tęstinio leidinio „Archaeologia Lituana“ tomą. Žinoma, dešimt metų (pirmasis tomas išėjo iš spaudos 1999 m.) moksliniam leidiniui nėra labai didelis jubiliejus, tačiau žvelgiant ir nuo to „nedidelio kalnelio“ matyti daug įdomių ir svarbių dalykų.

Visų pirma, „Archaeologia Lituana“ pasirodė tuo metu, kai nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje buvo leidžiama tik keletas archeologijai skirtų mokslo leidinių. Lietuvos istorijos institutas toliau leido dar sovietmečiu pradėtą „Lietuvos archeologiją“, o nuo 1995 m. pradėjo leisti užsienio kalbomis „Archaeologia Baltica“¹. 1994 m. pasirodė Lietuvos kultūros paveldo mokslinio centro žurnalas „Baltų archeologija“², tačiau šis leidinys buvo skirtas labai plačiam skaitytojų ratui ir archeologijos mokslo populiarinimui. Toliau buvo nelabai reguliariai leidžiamas leidinys „Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje“³, kuris buvo skirtas tik trumpai informacijai apie kasmetinių tyrimų rezultatus. Taigi „Archaeologia Lituana“ papildė archeologijos mokslo leidinių sąrašą, kartu sudarydama galimybės geresniam mokslinės informacijos skelbimui.

Deja, mūsų leidinio pirmieji žingsniai nebuvo lengvi. Atrodė, kad nepriklausomoje Lietuvoje ne tik mokslo institucijos, bet ir įvairios žinybos turi būti suinteresuotos humanitarinio profilio leidiniais, kurie parodo seniausių krašto praeitį, aukštą mūsų protėvių dvasinės ir materialinės kultūros lygį, ugdo tautinę savimonę, pasididžiavimą savo kraštu. Neturint lėšų I tomui išleisti (jis buvo parengtas spaudai 1997 m. pabaigoje), teko kreiptis pagalbos į įvairias institucijas. 1998 m. balandį kreipėmės į Lietuvos vardo minėjimo tūkstantmečio komisiją, prieš tai aptarę „Archaeologia Lituana“ finansavimo klausimą su šios komisijos pir-

mininku dr. G. Ilgūnu. Deja, šios komisijos „mažesni biurokratai“ į mūsų oficialų prašymą atsakė, kad „komisija tęstinių leidinių neremia“.

Pamėginome rėmėjų ieškoti kitur. Iš buvusio Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos viceministro N. Puteikio sužinojome, kad mūsų leidinį galėtų paremti minėtoji žinyba. Šių eilučių autoriui teko kreiptis į tuometinį ministrą S. Šaltenį. Pokalbio metu ministras, išklauses visus „už“, kodėl toks leidinys reikalingas, sutiko jo leidimą finansuoti. Kitą dieną po mūsų susitarimo gavome oficialų Kultūros ministerijos atsakymą, paruoštą „mažesnių biurokratų“, kad „ministerija neturi galimybių paremti „Archaeologia Lituana“ išleidimą“. Sic!

Tik 1999 m. pradžioje bendru tuometinių Vilniaus universiteto rektorius prof. habil. dr. R. Pavilionio ir Istorijos fakulteto dekanas doc. dr. A. Bumblausko sutarimu buvo surasta lėšų ir I „Archaeologia Lituana“ tomas išvydo dienos šviesą tų metų pavasarį. Kitų tomų spausdinimas jau buvo lengvesnis. Toliau buvo kooperuojamas Istorijos fakulteto ir Vilniaus universiteto Rektorius fondo lėšos. Nuoširdus ačiū universiteto rektoriui akad. B. Juodkai ir fakulteto dekanui prof. dr. Z. Butkui!

Esame labai dėkingi ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai, kurios lėšomis buvo išleisti „Archaeologia Lituana“ 7, 8, 9 tomai.

Dar viena įdomi mūsų leidinio ir lietuviškos biurokratijos istorijos detalė. Išleidę kelis tomus, 2001 m. gegužę kreipėmės į Lietuvos mokslo tarybą, kad „Archaeologia Lituana“ būtų įrašyta į Lietuvos Respublikos mokslinių leidinių sąrašą ir joje išspausdinti straipsniai būtų pripažįstami daktaro disertacijai ir habilitacijai. „Archaeologia Lituana“ atitiko visus formalius Lietuvos mokslo tarybos reikalavimus mokslinei spaudai. Atsakymas buvo neigiamas, o vienas įdomiausių argumentų, kodėl mūsų leidinio negalima įrašyti į minėtą sąrašą, buvo toks: sąrašo negalima išplėsti, o norint įrašyti naują leidinį, reikėtų pasiūlyti (mums) kokį nors kitą leidinį išbraukti. Žinoma, nenorėdami skriausti kolegų, jokia kito leidinio išbraukti nepasiūlėme.

Per dešimtmetį šiek tiek pasikeitė mūsų leidinio struktūra. Be apibendrinamojo pobūdžio mokslinių

Šiuo metu „Archaeologia Baltica“ leidžia Klaipėdos universitetas kartu su Lietuvos istorijos institutu.

² „Baltų archeologiją“ minėtas centras leido iki 1998 m. (buvo išleista 12 numerių), paskui mėginta leidinį atgaivinti 2002 m. (išleistas tik vienas numeris – 13).

³ Iki 2000 m. leidėjas – Lietuvos istorijos institutas. Pastaraisiais metais leidžia Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos ir Lietuvos archeologijos draugija.

straipsnių, atskirų paminklų medžiagos skelbimo, atsirado skyrius „Diskusija, polemika“, skyreliai, skirti pagerbti jubilatus ar paminėti išėjusius Anapilin iškilus baltų proistorės tyrinėtojus. Šiek tiek pasikeitė redaktorių kolegijos sudėtis. Jos branduolį sudaro Vilniaus universiteto Archeologijos katedros darbuotojai, į ją įtraukti kitų Lietuvos mokslo institucijų atstovai, žymūs baltų archeologijos tyrinėtojai iš gretimų šalių. Tai leidžia geriau organizuoti redkolegijos darbą, pritraukti leidiniui daugiau užsienio tyrinėtojų.

Beje, per daug nesigiriant, galima pažymėti, kad mūsų leidinyje spausdino straipsnius 7 tyrinėtojai iš Latvijos, 2 – iš Rusijos, 3 – iš Estijos, 20 – iš Lenkijos, 1 tyrinėtojas iš Vokietijos, 1 – iš Ispanijos. Tarp „Archaeologia Lituana“ autorių yra Latvijos mokslų akademijos akademikai A. Caune, Ē. Mugurēvičs. I. Ose, Latvijos nacionalinio istorijos muziejaus direktorius dr. A. Rādiņš, šio muziejaus Archeologijos skyriaus vadovas J. Ciglis, Rusijos mokslų akademijos akademikas V. Sedovas, Archeologijos instituto darbuotojas habil. dr. V. Kulakovas, Varšuvos valstybinio archeologijos muziejaus Baltų archeologijos skyriaus vedėja dr. A. Bitner-Wróblewska, Varšuvos universiteto Archeologijos instituto prof. habil. dr. W. Nowakowski, doc. dr. W. Wróblewski, Krokuvos Jogailos universiteto Archeologijos instituto prof. habil. dr. R. Madyda-Legutko, prof. habil. dr. M. Parczewski, Berlyno Proistorės muziejaus darbuotoja dr. Ch. Reich, kiti įvairių minėtų institucijų darbuotojai. Taigi esame svetingi ir pritraukėme autorius, dirbančius baltų archeologijos srityje ar besidominčius šia tematika. Buvome svetingi ir savo šalies tyrinėtojams. Be Archeologijos katedros darbuotojų, „Archaeologia Lituana“ puslapiuose skelbė straipsnius Lietuvos istorijos instituto, Klaipėdos universiteto, Lietuvos nacionalinio muziejaus, kai

kurių kitų įstaigų archeologai. Buvome dėmesingi ir mūsų katedros doktorantams (paskelbta per 10 publikacijų) bei magistrantams (paskelbti keli straipsniai – magistro darbų ištraukos).

Galima teigti, kad iš leidinio, skirto Lietuvos archeologijai, „Archaeologia Lituana“ tapo leidiniu, plačiai aptariančiu įvairius baltų ar net platesnio Rytų bei Šiaurės Europos regiono klausimus. Apie savo leidinį sulaukėme gražių atsiliepimų tiek Lietuvoje⁴, tiek gretimuose kraštuose⁵.

Labai džiaugiamės, kad mūsų leidinį nuo pat pirmojo tomo leidžia Vilniaus universiteto leidykla. Nuoširdus ačiū leidyklos direktoriui L. Zabulioniui, kalbos redaktorei G. Indrišiūnienei, maketuotojai V. Vaidakavičienei, kitiems šio nuoširdaus kolektyvo nariams, kurių rūpesčiu „Archaeologia Lituana“ tapo vienu patraukliausių archeologijos leidinių Baltijos šalyse.

Redaktorių kolegijos vardu nuoširdžiai dėkoju visiems visiems, prisidėjusiems prie „Archaeologia Lituana“ tomų paruošimo ir išleidimo – autoriams, dailininkams, recenzentams, vertėjams.

Pateikiamas skaitytojams 10 tomas pagal autorių sudėtį taip pat yra internacionalinis (autoriai iš Lietuvos, Lenkijos, Vokietijos, Rusijos), pagal publikacijų turinį – lietuviškas, nes jose skelbiami duomenys apie lietuviškus archeologinius daiktus, esančius užsienio saugyklose, arba išlikę archyviniai duomenys apie tokius radinius. Dauguma straipsnių paruošta pagal 2008 m. lapkričio 7 d. Archeologijos katedros organizuotos tarptautinės konferencijos „Jono Puzino skaitymai. Lietuvos archeologiniai šaltiniai Europos muziejuose ir archyvuose“ darytus pranešimus.

Nekeitėme tradicinės leidinio struktūros, tik pridėjome vieną straipsnį iš numizmatikos – sunkmečių pinigai dar reikalingesni!

Mykolas Michelbertas

Vilnius, 2009 m. rugsėjis

⁴ V. Kazakevičius. *Archaeologia Lituana*. Vols. 1–3. Vilnius, 1999, 2001, 2002. In: *Archaeologia Baltica*. T. 6. Klaipėda, 2006, p. 216–217.

⁵ A. Juga-Szymańska, P. Szymański. *Archaeologia Lituana – nowe pismo poświęcone archeologii Białej*. In: *Barbaricum*. T. 7. Warszawa, 2004, S. 321–322; Mugurēvičs Ē. *Archaeologia Lituana* 7 / Ats. red. M. Michelbertas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006. – 256 p. In: *Latvijas Vēstures institūta žurnals*. 2007, Nr. 2, lpp. 198–200.